

Communalisme als Alternatief

Een verklaring van de Raad van Advies [van Communalism.org] (1)

In de hedendaagse samenleving bestaat er een wijdverspreide politieke verwarring waarin het niet alleen moeilijk is om radicale alternatieven voor de huidige sociale omstandigheden er uit te pikken, maar waarin het zelfs moeilijk is de concrete verschillen te onderscheiden tussen de bestaande politieke stromingen. Geen van de traditionele ideologieën lijkt inspiratie en richtlijnen voor een principiële politieke praktijk te kunnen bieden, en al helemaal niet voor revolutionair activisme. Zelden, als het al gebeurt, worden serieuze pogingen ondernomen om ideologische integriteit te behouden. Met als resultaat een mengelmoes van zichzelf tegensprekende standpunten. Tegenwoordig zien we in hoog aanzien staande anarchisten die een sterke gecentraliseerde staat gunstig gezind zijn, terwijl vooraanstaande Sociaal-democraten privatisering en deregulering aanprijzen, en zelfs erkende Marxisten die afdrijven naar oude mystieke filosofieën. Dit ideologische obscurantisme is niet beperkt tot een aantal markante individuen; het is doorgedrongen tot in grote delen van het radicale milieu. Inderdaad vindt veel van wat tegenwoordig doorgaat voor radicale bewegingen hun uitdrukking in de eigentijdse populariteit van zichzelf tegensprekende begrippen als “marktsocialisme” of “verzorgingsstaat”.

Vroeger was het mogelijk, zelfs vrij gemakkelijk, om de ideologische verschillen tussen verschillende politieke stromingen te onderscheiden en vooral om radicalen en verdedigers van de heersende orde uit elkaar te houden. Maar tegenwoordig is dat niet langer het geval- het politieke klimaat is in zo'n mate veranderd dat niet duidelijkheid, maar verwarring de politiek karakteriseert. Als we de verschillende partijen die zetels hebben in 's werelds parlementen van dichtbij bekijken, is het bijna onmogelijk om duidelijke scheidslijnen aan te wijzen, zelfs tussen traditionele ideologische tegenstanders zoals conservatieven en sociaal-democraten, of liberalen en radicalen of zelfs tussen communisten en nationalist. Principes verwateren in een zoutloze soep van compromissen, machtsspelletjes, koehandel en carrièremakerij.

Nog verontrustender is dat het besef van dit probleem minimaal is binnen hedendaagse radicale stromingen, die een laag bewustzijnsniveau omtrent hun eigen politiek en praktijk ten toon spreiden. Op het moment dat radicalen vandaag de dag bijvoorbeeld eisen dat regeringen een grotere controle over de markteconomie krijgen, weten ze vaak niet dat ze de traditionele eisen van sociaal-democraten en liberalen vertolken, alhoewel zij misschien in de volgende zin sociaal-democratie en liberaal reformisme verwerpen. (2) De Sociaal-Democratie is zelf, als kind van onze tijd, een goed voorbeeld van de ontaarding van politieke standvastigheid. De sociaal-democraten hadden een heel scala aan eisen die, zo veronderstelde men, geleidelijk aan het socialisme in ontwikkelde Westerse landen zou invoeren. Tegenwoordig hebben sociaal-democraten in veel Europese landen een lange parlementaire geschiedenis en bekleedden vele posities in regeringen; zij zoeken niet langer een socialistische toekomst, maar zijn tevreden met enkel verbeteringen in de status quo. Voor de duidelijkheid, het pad dat de sociaal-democratie heeft afgelegd heeft enige continuïteit gehad vanaf de tijd van August Bebel en Wilhelm Liebknecht en verder, een pad dat gekenmerkt wordt door compromissen en middelmatigheid, maar dat wil niet verhullen dat het ideologische klimaat in de wereld van het Gotha-programma duidelijk verschilt van het onze, en dat juist de “bewegingen” die Anthony Giddens' “Third Way” en het “Neue Mitte” volgen, op misschien de retoriek na, zijn ontdaan van alle kenmerken van de traditionele sociaal-democratie. (3) Eenzelfde obscurantisme kenmerkt andere traditionele politieke stromingen, zelfs nu het hele politieke spectrum opgeschoven is naar rechts.

Deze politieke verwatering van ideeën en principes wordt vurig verdedigd door bepaalde invloedrijke academische stromingen en worden gekruid met smakeloze opmerkingen dat er geen “grote verhalen” meer zijn, zelfs dat het “tijdperk der ideologieën over is”. Wat vandaag de dag een politiek standpunt legitimeert is niet haar principiële coherentie en ideologische consistentie, maar de persoonlijke smaak van degene die het misschien zou overwegen aan te hangen. Deze ontwikkeling is vooral tragisch omdat die samen met echte inhoud het verwezenlijken van een vrije en rechtvaardige samenleving als doel verwijderd uit het politieke vertoog. Uiteindelijk is het onmogelijk om vast te houden aan principes zonder een duidelijke ideologische definitie van deze principes. Ondanks dat postmodernisme verpakt zit in radicale breedsprakigheid, is het jammer

genoeg alleen het bestaande systeem dat profiteert van overtuigingen dat “ideologie dood is”. Op dezelfde “postmoderne” boekenplank vinden we uitspraken als “er zijn geen waarheden” en “er zijn geen standaarden voor goed of fout” alsof het individu het begin en het einde van het universum vormt. De huidige relativisering van ethische afwegingen is nauw verbonden met een diepergaand probleem; namelijk een sociaal systeem dat de vorming van geïsoleerde individuen in plaats van ronde en verantwoordelijke mensen koestert – volgens de Britse ex-premier Margaret Thatcher is er niet zo iets als een samenleving, alleen individuen. (4) Deze visie is steeds meer aanhangers aan het krijgen in de Westerse wereld, zelfs in radicale milieus. Op het moment dat het moeilijk wordt om mensen te overtuigen dat er in feite zoiets als een samenleving bestaat, dat het meer omvat dan alleen de som der delen en dat mensen een gezamenlijke geschiedenis delen die boven onze individuele waarnemingen daarvan uitstijgt, dan wordt het alarmerend duidelijk dat het kapitalisme, als een amoreel economisch systeem, de bijna complete relativisering van het sociale leven en de ethiek aangekweekt heeft, met zware consequenties voor de voortgaande ontwikkeling van wat we met recht samenleving kunnen noemen.

Als we mee gaan in de overtuiging dat alle ideologieën dood zijn, kunnen we geen enkel ideologisch alternatief voor de status quo formuleren. En als we mee gaan in de overtuiging dat er geen ideologische alternatieven zijn, zijn we in feite al bezweken voor de kapitalistische ideologie, daarmee de suprematie van de huidige stand van zaken en een irrationeel – zelfs antisociaal – systeem verheerlijkend. Tenzij we onszelf de kans geven om alternatieven te ontwikkelen en te vormen die de heersende ideeën ter discussie kennen stellen, is de bestaande sociale orde wat we over zullen houden. Francis Fukuyama’s bewering dat kapitalisme “het einde van de geschiedenis” markeert, zal dan een “self-fulfilling prophecy” worden. Zulke beweringen, hoe absurd dan ook, scheppen op maat gesneden Orwelliaanse discontinuïteiten tussen verleden, heden en toekomst die menselijke actie beperken tot uitsluitend dierlijke aanpassing en maakt alle culturele of politieke betrokkenheid uit meer dan puur eigenbelang zinloos.

Het vooruitzicht dat kapitalisme “het einde van de geschiedenis”, het hoogtepunt van de menselijke cultuur markeert, is uitermate somber. Het marktsysteem, voortgedreven door haar onophoudelijke behoefte om meer winst te genereren ten koste van zowel mensen en het milieu, veroorzaakt problemen die onze samenleving rusteloos achtervolgen. Ondanks dat de wereld tegenwoordig een ongekende capaciteit heeft om, voortgestuwd door een reeks verrijkende wetenschappelijke en technologische revoluties, een samenleving zonder materiele schaarste te vormen en draaiende te houden, moeten we nog steeds de belangrijke sociale problemen uitbuiting en onderdrukking oplossen. Want nu is slechts een klein percentage van de wereldbevolking in de positie om van de voordelen van deze vooruitgang te genieten. Op hetzelfde moment breidt de markt zich uit naar nieuwe gebieden, in wanhopige pogingen om de onstillbare honger naar winsten te stillen – door haar economie te globaliseren en door “privatiserings”-programma’s een flinke hap te nemen uit de publieke sector, terwijl commodificering het punt heeft bereikt waarop zelfs genen gepatenteerd, gekocht en verkocht kunnen worden voor geld. De rijken worden nog steeds rijker en de heersende minderheden vinden nog steeds nieuwe manieren om hun ondergeschikten te manipuleren om er mee in te stemmen dat ze overheerst worden, terwijl de vernietiging van onze natuurlijke omgeving afgrijselijke vormen begint aan te nemen. De samenleving wordt opgezet tegen zichzelf door een veelvoud aan hiërarchische stratificaties en tegen de natuur. De levensomstandigheden van een groot gedeelte van de mensheid zijn miserabel, oorlogsvoering gaat maar door, sociale onzekerheid groeit, (een gevoel van) onmacht is wijdverspreid en onze steden zijn cultureel gezien aan het instorten; op hetzelfde moment zouden verstoringen van het klimaat en de cyclische processen die het leven op aarde ondersteunen het voortbestaan van de mensen en andere complexe levensvormen in vraag kunnen stellen. Voor radicalen is de huidige verwerping van theorie en ideologie daarom hoogst verontrustend: in een samenleving die de meerderheid van de mensheid veroordeelt tot onzekerheid, wanhoop en onmacht terwijl ze enorme ecologische instabiliteit creëert voor de gehele wereld, zijn serieuze alternatieven hard nodig.

Op dit moment zijn er, jammer genoeg, geen alternatieven zichtbaar. Niet alleen zijn alle schijnbaar radicale partijen erg gefocust op het warm houden van hun eigen nest, zonder maar zelfs ook te proberen om geloofwaardige alternatieven naar voren te schuiven, maar er is ook geen revolutionaire buitenparlementaire beweging die het lukt om serieus de hegemonie van bedrijfsmanagers en staatshoofden uit te dagen. Wat vandaag de dag opvalt is niet dat de mensen

in de straat het bestaande systeem noodzakelijkerwijs steunen, maar dat de meeste mensen zich in het algemeen terugtrekken in de afzondering van hun privé-levens.

Voor de duidelijkheid, het beeld is niet helemaal somber. Een wereldwijde serie protesten tegen de G8, het Internationaal Monetair Fonds (IMF), de Asia Pacific Economic Cooperation, de EU en de Wereldhandelsorganisatie (WTO) heeft een nieuw radicaal ontwakend voortgebracht, dat een zekere mate van ontevredenheid van de bevolking met dit economische systeem aan het licht bracht, en dat, gegeven een groeiend niveau van bewustzijn en ervaring, de mogelijkheid heeft om een politieke uitdaging voor dit systeem te vormen. Sinds de demonstraties in Seattle, in november 1999, hebben de demonstranten steeds meer juist de “ziel” van het kapitalisme bekritiseerd: de expansie van de markt, haar winstmotief en zelfs het bestaan van privé-eigendom.

Toch vormt noch een kritiek, noch een protestbeweging op zichzelf een alternatief. Het alternatief voor kapitalisme bestaat niet uit mensen die in de straten leuzen schreeuwen en spandoeken dragen- hoogstens kunnen deze manifestaties erop wijzen. Maar om op een alternatief te wijzen, moet een beweging praktische inhoud hebben: het moet organisatorische continuïteit en een bewuste ideologie hebben die het alternatief duidelijk kan maken, kan uitleggen hoe het mogelijk is om het te bereiken en waarom het waard is om ervoor te vechten. Het bezit deze kenmerken niet, verre van. Het huidige verzet tegen “globalisering” blijft uitermate gefragmenteerd en ideologisch verward, jammer genoeg wordt het in vele verschillende en zelfs tegenstrijdige richtingen getrokken. Waar sommigen al op gewezen hebben, het weerspiegelt de paden van het internet: een groot netwerk dat kleine autonome groepen aan elkaar bindt, daarmee een beweging van “naven en spaken” vormend. Volgens een van haar leidende figuren, de auteur van *No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies* Naomi Klein, verdient de beweging tegen door bedrijven gestuurde, economische globalisering “de kans om te zien of uit haar chaotische netwerken van naven en spaken iets nieuws, iets helemaal eigens kan opkomen.” (5) De meeste woordvoerders van de nieuwe protestbeweging schijnt Klein’s benadering goed in de oren te klinken. Maar diegenen die zin hebben om de ervaring van generaties te bestuderen zal weten dat “chaotische netwerken van naven en spaken” nooit iets van de grond krijgen, laat staan vooruit gaan. Gegeven de eeuwenoude geschiedenis van radicale bewegingen, zal het zonder meer onnodig zijn om het wiel opnieuw uit te vinden. De hedendaagse radicale bewegingen zouden moeten leren van en bouwen op vroegere ideeën en ervaringen, en ze niet allemaal terzijde schuiven in de hoop dat “iets geheel eigens” op zal komen.

De “anti-globaliseringsbeweging” is niet de eerste beweging die faalt om te leren van de geschiedenis of coherente theorie en programmatisch engagement afwijst. Bepaalde delen in de verscheidene Groene bewegingen die eind jaren zeventig opkwamen claimden vurig dat zij een nieuw alternatief vertegenwoordigden omdat ze “niet Links, niet Rechts, maar vooraan” waren. Deze domme onverschilligheid voor hun plaats in de geschiedenis van het radicalisme veroordeelde de Groenen al gauw tot een herhaling van de meeste fouten gemaakt door de Sociaal-democraten. Op een zelfde manier herhalen de communitaristen van vandaag de dag, die beargumenteren dat het oprichten van coöperatieve ondernemingen een radicaal alternatief is dat in staat is om het kapitalisme uit te dagen, naïef de fouten die de coöperatieve beweging maakte in de 19e eeuw en uiteindelijk haar absorptie door de markteconomie over doet. In juli 1936 bevonden de Spaanse anarchisten zich ten tijde van het uitbreken van die sociale revolutie waar ze zeventig pijnvolle jaren lang naar gesmacht hadden en hadden een veel betere positie om de heersende klassen van hun tijd uit te dagen dan de huidige “anti-globaliseringsbeweging”. Maar hun gebrek aan een coherente theorie en programma liet hen achter zonder politieke richting op dat cruciale moment. Bij gebrek aan richting en verscheurd door interne conflicten gaven zij zich over aan liberale politiek [en namen ze plaats in de nationale regering, BW]. Deze overgave werd bekritiseerd door de meest bewuste elementen in de libertaire beweging. Maar de anarchistische en syndicalistische beweging als geheel was onwelwillend en niet in staat om te reageren op de oproepen voor een revolutionaire theorie en een revolutionair programma. Tijdens het gebeuren gingen ze, gedurende mei 1937, uiteindelijk de strijd aan met de liberale regering en de Stalinisten in Barcelona en leden een definitieve nederlaag. Ondanks de grote verschillen tussen de revolutionaire arbeidersbeweging in Barcelona van 1936/37 en de veelkoppige protestbeweging van Seattle en Genua, staan ze tegenover enkele alarmerend gelijkende problemen. Onopgelost zijn deze problemen dodelijk voor elke beweging die op zoek is naar het uitdagen van de gevestigde sociale

orde. Helaas hebben slechts weinigen in de “anti-globaliseringsbeweging” dit probleem onderkend, gefocust op protesteren als de beweging is. Politiek gezien reageert deze “beweging van bewegingen” alleen maar en is niet creatief. Deelnemers aan de demonstraties stellen een breed scala aan eisen en geen poging wordt ondernomen om ze verenigen, noch ideologisch noch organisatorisch. Daarnaast zijn de meeste door de beweging gestelde eisen opvallend reformistisch, zoals de breed bediscussieerde eis voor de zogenaamde “Tobin tax”. (6) Maar weinig deelnemers schijnen verontrust te zijn over dit vacuüm: in tegendeel, zij prijzen haar diversiteit en openeindigheid. Het zal des te zwaarder zijn om de mensheid uit de diepgewortelde sociale en ecologische problemen van onze tijd leiden als de de facto leiders van radicale bewegingen een laissez-fairehouding toestaan en zelfs aanmoedigen ten opzichte van kwesties als ideologie, organisatie en de noodzaak voor systematische verandering.

Wat het bestaande scepticisme ten aanzien van “grote verhalen” lijkt te rechtvaardigen is het feit dat de grote “ismes” van vroeger irrelevant zijn geworden. Geen van de radicale ideologieën die eens massa’s arbeiders en burgers mobiliseerden, inspireerden en onderwezen, biedt een geloofwaardig alternatief tegenwoordig. Alle bekende concepten van het socialisme, communisme, syndicalisme en anarchisme hebben hun vitaliteit verloren maar achtervolgen ons als geesten van lang vervlogen tijden- het tijdperk van Oud Links. De droom van een klasseloze maatschappij is zo zwaar beschadigd en verraden dat haar traditionele symbolen niet langer lijken te staan voor vernieuwing. In de Sovjet-Unie maakten Stalin en zijn verdedigers het communisme synoniem aan een aantal van de grootste misdaden tegen de menselijkheid, terwijl de Sociaal-democraten, na jarenlang op het parlementaire pluise gezeten te hebben, vurige voorstanders van de markteconomie zijn geworden. Het syndicalisme is gereduceerd tot een vage echo uit het verleden, bijna zoals die van de revolutionaire arbeidersklasse van de vorige eeuw. Het anarchisme dat eens stond voor een stateloze maatschappij gebaseerd op “de Broederschap der mensen” is ontdaan van alle sociale inhoud. Hoewel het een heropleving beleeft de laatste jaren, hebben de anarchisten zelf, verdiept in een moraliserend individualisme of spelend met onschadelijke communautaire projecten, het gereduceerd tot een culturele lifestyle. Betekent dit dat de tekortkomingen van eerdere pogingen om ideologische alternatieven te formuleren inherent zijn aan ideologie op zich? Volgens ons is de uitdaging niet om ideologie op zich af te wijzen, maar om een rijkere en geavanceerdere benadering te ontwikkelen die voldoet aan de eisen van onze tijd.

Verwarring en historische teleurstellingen zouden niet moeten leiden tot wanhoop en apathie: afstand nemen van politieke strijd is een zekere waarborg dat niks opgelost zal worden. De hedendaagse bewegingen hebben een radicale ideologie nodig waarmee ze hun oppositie tegen de status quo kunnen volhouden. Radicals hebben niet alleen de verheven idealen vrijheid en solidariteit nodig, maar deze moeten een solide theoretische en praktische vorm krijgen om deze idealen reëel te maken en er zelfs voorbij te streven. Elk sociaal ideaal moet haar adequate politieke uitdrukking vinden en vandaag de dag hebben we zeer spoedig een politieke beweging nodig dat de vurigste strevens van de mensheid in programmatische vorm kan articuleren. We moeten zorgvuldig de beste principes en theorieën uitkiezen die radicale bewegingen hebben ontwikkeld, onbevreesd die afwijzen die duidelijk verouderd zijn en een nieuwe synthese maken die geschikt is voor de huidige omstandigheden. Het moet relevant zijn voor onze tijd en de enorme veranderingen die hebben plaats gevonden sinds de dag dat de stoommachine de basis vormde van een “Industriële Revolutie”. We moeten voorbij alle traditionele vormen van het socialisme en anarchisme gaan om een werkelijk nieuw Links te vormen dat een levendige politieke beweging theoretisch kan inspireren in de strijd om de grotere idealen vrijheid, gelijkheid en solidariteit te verwezenlijken. Deze traditionele idealen zijn nog steeds erg aanwezig; wat telt vandaag de dag is het vormen van een nieuwe radicale ideologische synthese die ze kan verwerklijken: een samenhangend geheel van frisse ideeën die nieuwe politieke bewegingen kan begiftigen met de wil en de mogelijkheid om te vechten tegen de onderdrukking van mensen en de vernietiging van de natuur. We zijn overtuigd dat we zo’n alternatief hebben gevonden in het Communalisme.

Wat is Communalisme

Communalisme is een revolutionaire politieke ideologie, met lange historische wortels in progressieve stromingen, ideeën en instituties. Het is diep ingebed in de democratische erfenis, dat voor het eerst opkwam als een bewuste politieke uiting in de Atheense polis zo’n 2500 jaar geleden,

met haar opmerkelijke verzameling instituties, van face-to-face democratie, van haar concept burgerschap en van haar bewuste vorming van haar burgers door middel van een levenslange opleiding tot burger, paideia, en van het bestaan van dagelijkse burgerplichten. Deze communale democratische traditie verbreedde haar gezichtsveld in de communes van de Europese Middeleeuwen, die een communaal systeem van toewijzing van grondstoffen hadden en verreikende liga's van vrije steden vormden. Later speelde ze een prominente rol in de revoluties die Europa en Noord-Amerika in de achttiende eeuw deed schudden. Een net zo belangrijke wortel van waaruit het Communalisme ontwikkeld is, is de revolutionaire traditie, die een voortdurende erfenis van vrijheid vormt – vergeten door velen binnen Links dat in algemene staat van verwarring verkeert. In deze revoluties hebben basisbewegingen gevochten tegen verschillende vormen van onrecht, onderdrukking en uitbuiting, terwijl tegelijkertijd onze idealen van sociale en politieke vrijheid verder ontwikkeld werden. De strijd voor rechten en vrijheden, maar ook een gezond secularisme, zijn bovenal geplant en verzorgd door deze revolutionaire traditie, terwijl haar vruchten zijn geoogst door de sociale ontwikkeling als geheel. Het Communalisme probeert de erfenis van vrijheid te continueren door de meest geavanceerde theorieën en eisen en door de organisaties te vormen die noodzakelijk zijn om ze te belichamen. Geworteld in de Verlichting, biedt het Communalisme zowel vooruitzicht voor menselijk onderwijs en rationaliteit, als de praktische vervolmaking van historische vooruitgang.

Het Communalisme heeft recentelijk haar coherente uitdrukking gevonden in de werken van de radicale denker Murray Bookchin, wiens schrijfsels over sociale ecologie het Communalisme zowel een revolutionaire praktijk in de vorm van het libertair municipalisme, als een historische analyse, een dialectische natuur- en maatschappijfilosofie, een ethiek van complementariteit en een politieke economie verschaft. (7) Bovendien is het Communalisme een revolutionaire politieke ideologie die gericht is op het creëren van een rationele maatschappij en ethische normen voor productie, innovatie en distributie door middel van directe democratie.

Het woord Communalisme werd voor het eerst gebruikt rond de tijd van de Commune van 1871, toen in de nasleep van de Frans-Pruisische Oorlog de sterk gecentraliseerde en bureaucratische Franse staat helemaal in elkaar stortte, de burgers van Parijs een revolutionair bestuur instelden en brutaal de andere Franse communes uitdaagden om te confedereren en een alternatief voor de staat te vormen. Het historisch belang van deze uitdaging moet niet onderschat worden: het wees in de richting van een confederaal alternatief voor Europa op het moment dat haar moderne natiestaten nog in de maak waren. Steeds opnieuw sinds Karl Marx zijn pamflet, *De Burgeroorlog in Frankrijk*, publiceerde, slechts twee dagen nadat het laatste verzet van de communards was vermorzeld, hebben radicalen van allerlei pluimage de neiging gehad om de Commune te verheerlijken. Friedrich Engels beschreef de Commune als de eerste manifestatie van “de dictatuur van het proletariaat”. Terwijl de anarchisten de Commune gebruikten als het symbool van de “spontane uitdrukking” van een “brutale en uitgesproken negatie van de staat”, zoals Bakunin zei. Maar de Commune schoot niet alleen tekort door niet gelijk het eigendom te socialiseren, maar ook was haar eigenlijke structuur weinig meer dan een extreem radicale gemeenteraad. Marxisten gingen verder met het creëren van “proletarische” staten die zelfs in de verste verte niet leken op de revolutionaire Commune van Parijs, terwijl anarchisten verwickeld raakten in syndicalisme, moorden en in wezen communitaire ondernemingen. Maar in essentie had de Commune van 1871 de idee in zich van een nieuw politiek systeem gebaseerd op gemeentelijke democratie. En als het langer had bestaan dan haar twee hectische maanden, had het concrete betekenis kunnen geven aan de radicale eis voor een “sociale republiek” die in de Parijse revolutie van 1848 opgeworpen was, dan had het zelfs deze eis kunnen overstijgen met haar oproep tot een “Commune van communes”.

Het Franse woord commune betekent stad of zelfs een redelijk kleine territoriale eenheid dat politieke en administratieve taken heeft en is afgeleid van het Latijnse bijvoeglijk naamwoord communis, dat “gemeenschappelijk” of “communaal” betekent. (8) Het refereert aan een lokaal bestuur en lokale autoriteiten, oftewel wat bekend staat als gemeente. Commune heeft een rijkere betekenis: het belichaamt een verzameling rijke civiele waarden, loyaliteiten, rechten en plichten. Zoals Bookchin heeft laten zien is de gemeente de meest directe omgeving die alle mensen binnen gaan op het moment dat zij hun voorkeur uit stappen. Het is een unieke publieke sfeer waarin zij face-to-face kunnen communiceren. De commune geeft de menselijke gemeenschap niet alleen

vorm, maar ook een nieuwe menselijke inhoud, gebaseerd op solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheden die verder rijken dan het familieleven. In potentie ten minste, is het een domein van de door de rede ingegeven seculariteit – van politiek – dat voorbij gaat aan de bloedband van de familie, clan of stam. Het Communalisme probeert deze mogelijkheden te verwezenlijken en te voeden door de uitgesproken progressieve kant van de Westerse beschaving naar voren te brengen – en dat is een “domein van steden”. Door haar libertair municipalisme probeert het deze sfeer van echte politiek – de volledige deelname van alle burgers in publieke zaken – ,niet te verwarren met bureaucratische vormen van het publieke leven dat meestal de staat kenmerkt, te reanimeren. Het Communalisme kiest de werkelijk democratische commune uit als de rationele vorm voor de politieke organisatie van de samenleving.

Communalisten stellen dat de politieke component van een toekomstige rationele samenleving bestaat uit confederaties van vrije gemeentes of communes. Om het unieke van de Communalistische benadering te begrijpen moeten we beseffen hoe fundamenteel het focust op de gemeente. Maar voor Communalisten houdt het niet alleen een territoriale administratieve eenheid in; het is ook een potentieel vrije gemeente in de vorm van een zelfbewuste politieke gemeenschap en het is dit historische doel dat het Communalistisch project inspireert. Of we het nu hebben over Spaanse municipios, Scandinavische kommuner, of Nederlandse gemeentes. Dit historische doel inspireert het Communalistisch begrip van de gemeentes waar we niet alleen in de toekomst maar ook hier en nu mee te maken hebben. Veel radicalen bekritisieren het libertair municipalisme vanuit een puur instrumenteel gezichtspunt – ofwel klagend over de gigantische omvang van de hedendaagse steden, ofwel over het feit dat gemeenteraden steden als bedrijven runnen ofwel over het feit dat ze op veel manieren het verlengstuk en kopieën zijn van de natiestaat. Ongetwijfeld is dit allemaal waar en deze problemen zullen niet alleen echt blijven en waarschijnlijk juist erger worden de komende jaren. Maar toch diskwalificeert dit de Communalistische benadering niet. Het wijst slechts op de uitdagingen die iedereen, die de samenleving fundamenteel probeert te veranderen, te wachten staan. Communalisten zijn helemaal niet tevreden met de gemeentes zoals ze nu zijn, en onze ideale stad bestaat (nog) niet, noch heeft het eerder in de geschiedenis bestaan. (9) Dientengevolge proberen we actief deel te nemen aan het uitroeien van staatsachtige en op de markt gebaseerde elementen van de bestaande gemeentes – daarmee hun communale dimensie radicaal uitbreidend. (10)

De poging om gemeentes radicaal te democratiseren brengt de heroprichting van een publieke sfeer met zich mee, waar mensen samen kunnen komen als burgers - om elkaar te ontmoeten, samen te discussieren en civiele en economische besluiten te nemen – in radicaal nieuwe instituties van en voor de bevolking. Vandaag de dag huilen zowel liberale en radicale als bourgeois politici krokodillentranen om het verlies van gemeenschap en burgerschap, terwijl ze wanhopig hun eigen rol verhullen in het uitgekookt gedirigeerde “politieke” circus dat steevast alle invloed van de bevolking op de politiek uitholt. In tegenstelling tot bijna al de andere stromingen in het politieke spectrum, zijn de Communalistische eisen voor het machtig maken van de bevolking meer dan retoriek om een al lusteloos publiek om de tuin te leiden. Sterker nog, het Communalisme is juist gebaseerd op het machtig maken van gewone burgers- het is ons *raison d'être*.

Het machtig maken van de bevolking dat de Communalisten voorstaan, staat recht tegenover centralisering en staatsbestuur. Het Communalisme is in feite rotsvast in haar verzet tegen de natiestaat, dat het ziet als het instrument bij uitstek om onmacht onder de bevolking te verspreiden. De natiestaat reduceert het hele concept burgerschap tot een lachertje, omdat het burgers beperkt tot slechts de passieve rol van belastingbetaler, klant of kiezer. De dynamiek van deze structuur stelt in de plaats van het recht op beleidsvormen door het publiek dat een gekozen minderheid van zogenaamde “vertegenwoordigers” de staat bestuurt. De natiestaat is per definitie gebaseerd op het geprofessionaliseerde gebruik van geweld en claimt dat het met haar politie- en legermacht een monopolie heeft op het gebruik van geweld in de samenleving. Het is dus een perfect gereedschap geweest voor de heersende elites om geleidelijk alle “amateuristische” kenmerken van meer democratische bestuursystemen uit te bannen en om trotse burgers te maken tot gewillige onderdanen. De geschiedenis heeft laten zien dat staten zelfs een bepaald eigenbelang kunnen ontwikkelen, wat in de moderne tijd kan worden waargenomen bij de bureaucratische ontwikkelingen in China en de voormalige Sowjet-Unie. Dit is een ontwikkeling die in verschillende gradaties ook op gaat voor de meest “democratische” van onze Westerse

natiestaten.

Niettemin oogste de staat ook waardering bij vele radicalen, vooral bij Marxisten. Marx beschreef, zoals welbekend, de staat als enkel een instrument dat een heersende klasse dient, wat betekende dat onder het kapitalisme alle staten bourgeoisstaten waren. Dienovereenkomstig moest de arbeidersbeweging in de overgang van kapitalistische controle over de samenleving naar het socialisme de bourgeoisstaat vervangen door een arbeidersstaat, sterker nog, een proletarische dictatuur, dat slechts als een effectieve instrument zou moeten functioneren voor het proletariaat. Marx stond later de geleidelijke invoering van het socialisme door middel van wetgeving toe in bepaalde Europese landen. Verschillende perspectieven op de overgang naar het socialisme en de rol van de staat verdeelde de Marxistische beweging in een aantal tegenover elkaar staande stromingen ten tijde van de Eerste Wereldoorlog, waarin de Sociaal-democratie en het Leninisme de meest invloedrijke tegenstanders waren. Niettemin deelden ze de aanname dat de staat een instrument was dat gebruikt kon worden voor socialistische doeleinden: de een probeerde geleidelijk de bourgeoisstaat over te nemen en te transformeren, terwijl de ander probeerde om een nieuwe "arbeidersstaat" op te bouwen. (11) Beide stromingen steunden verward, maar harstgrondig de machtsconcentratie in een staatsapparaat dat boven de bevolking opdoemde. Marxistische theorie heeft in feite centraal gestaan bij het aanwakkeren van acceptatie van de staat door radicalen, met zware consequenties voor de hele revolutionaire beweging.

Sinds de dagen van de Eerste Internationale hebben verschillende stromingen door vurige debatten geprobeerd om de praktische rol van de staat in de komende socialistische revolutie te verkennen. Ongelukkigerwijs bleef het vraagstuk van de staat onopgelost op cruciale momenten in de geschiedenis, zelfs onder de meest ontwikkelde secties van de revolutionaire beweging, wat resulteerde in immense menselijke tragedies. In Rusland in 1917-1918 initieerden de Bolsjewieken, gretig als ze waren om de staatsmacht te nemen en uit te breiden, een verwoestend centraliseringsproces dat al snel de radenbeweging om zeep hielp. En in Spanje in 1936 weigerde de anarchistische beweging en de syndicalistische CNT in het bijzonder om een gedecentraliseerde arbeidersmacht te institutionaliseren en daarmee de wankelende Catalaanse staat te elimineren, waardoor de bourgeoisie de kans werd gegeven om weer de controle te krijgen en de arbeidersbeweging letterlijk uit te roeien. De kwestie van de staatsmacht achtervolgt ons tegenwoordig zelfs meer aangezien veel radicalen ernaar neigen de natiestaat te beschouwen als het voornaamste bolwerk tegen de kapitalistische globalisering, zonder dat de voorwaarde gesteld wordt dat er enige geloofwaardige alternatieven voor verzet van onderop tegen de macht van het kapitaal zijn. Ten tijde van de Russische en Spaanse revolutie gaven grote arbeidersbewegingen, geleid door ideologieën en theorieën, richting aan de revolutionaire massa's. Vandaag de dag hebben we, in plaats van grote massabewegingen en een ideologie die duidelijke richtlijnen geeft voor radicale actie, "bewegingen" die alleen bestaan als ze protesteren en "ideologen" die weigeren om alternatieven te presenteren.

Nee, we moeten absoluut zeker zijn over de werkelijke functie van de natiestaat, van elke staat eigenlijk. Hoewel haar historische rol misschien wel complexer is dan Kropotkin suggereerde, speelt de staat nu een erg regressieve rol. Niet alleen in het geven van een vaste vorm aan kapitalistische overheersing en expansie, maar ook in het reduceren van veel gemeenschappen tot praktisch lege hulsels en burgers tot geïsoleerde en onkundige individuen. Met haar oversized apparaat aan professionele politici en bureaucraten, betekent het ook een acute bedreiging voor de heropleving van een publieke sfeer en de herontdekking van authentiek burgerschap. De staat zal niet alleen proberen om pogingen om de samenleving te democratiseren te absorberen en van haar inhoud te ontdoen. Maar de natiestaat macht gunnen betekent letterlijk verzekerd te zijn dat het burgers afgenomen is. Zoals Bookchin heeft laten zien: als men toestaat dat de macht in handen is van een minderheid, accepteert men tegelijkertijd dat het is afgenomen van de meerderheid. De staat moet, om te bestaan en te bloeien, alle politieke subniveaus, zoals gemeentes, provincies en regio's, koloniseren en controleren, en hen zo min mogelijk macht toestaan als mogelijk. Hoewel moderne republikeinse systemen enige speelruimte geven aan gemeentes en regio's, is dit dankzij verzet vanuit de bevolking en grondwettelijke bepalingen. Een staat heeft geen Robespierre, Napoleon of zelfs geen Stalin nodig om haar macht te professionaliseren en te centraliseren; zij zal, als het de kans daartoe krijgt, de onafhankelijkheid en het zelfvertrouwen van gemeentes en haar burgers uitroeien. (12) Eveneens zal het de democratische idealen van radicalen die de staat binnen

gaan ondermijnen en deze idealen verwisselen met bureaucratische aspiraties. Ondanks de schok die de Duitse Sociaal-democraten veroorzaakten door voor de oorlogskredieten te stemmen in 1914, was dit een geheel logische daad voor een partij die de staat was binnen gestapt om haar te hervormen. Pogingen om een “lange mars door de instituties” te houden om ze zo fundamenteel te veranderen, hebben onveranderlijk geleid tot een fundamentele verandering van de radicalen zelf, zoals recentelijk kon worden opgemerkt bij de degeneratie van de Grünen in Duitsland die, vanaf het moment dat ze staatsfuncties bekleedden, hun claims dat ze een grassroots beweging waren ont deden van alle inhoud.

Evenmin worden de goedkope trucs van de staatscorruptie voorkomen door het oprichten van nieuwe staatsinstituties in plaats van mee te doen in de “bourgeoisstaat”- het ontdoet alleen de onderliggende minachting voor burgercontrole van haar verschillende vermommingen. Wanneer radicalen zich richten op het bouwen van een “arbeidersstaat” of een “volksstaat”, hebben ze al de noodzaak voor een werkelijke bevolkingsmacht terzijde geschoven. Een staat, van aard een professioneel apparaat om macht uit te oefenen, kan nooit als middel aangewend worden voor decentralisatie en het macjtig maken van de bevolking, hoe “proletarisch”, “universeel”, “radicaal”, of zelfs “minimaal” het ook claimt te zijn.

De enige radicale stroming die een schijnbaar consistente oppositie tegen de staat in al haar vormen heeft gekoesterd is het anarchisme, dat de visie dat de staat een welwillend instrument is zowel in de hedendaagse als in de toekomstige samenleving afwijst. Anarchisten hebben altijd een afkeer gehad van de Hobbesiaanse claims dat de staat menselijke vooruitgang bracht, omdat het ons zou bevrijden van de “oorlog van allen tegen allen”. Hoewel anarchisten meestal een nogal simplistische en ahistorische kijk op de staat ten toon spreiden, brachten ze ook belangrijke correcties aan op het wijdverbreide geloof in de noodzaak van een staat voor een samenleving om überhaupt te bestaan.

Het anarchisme is echter tweeslachtig geweest over andere belangrijke onderwerpen, vooral organisatie, instituties en macht. Aldus hebben anarchisten al te vaak vertrouwd op “zelforganisatie”, gebaseerd op het veronderstelde “revolutionaire instinct” van de massa’s of algemener, hun “spontane creativiteit”. Het anarchisme heeft zich zelden bezig gehouden met de positieve vormen van vrijheid; in feite is zij vooral bezig geweest met een negatief concept van “vrijheid van”, dat redelijkerwijs geassocieerd wordt met het liberale gedachtegoed, ofschoon met een oprechte afwijzing van onderdrukking en alle regeringsvormen. Al te vaak heeft het anarchisme politieke organisatie gelijk gesteld aan partijhiërarchieën, instituties aan de staat en macht aan onderdrukking, wat meer tot verwarring dan opheldering heeft geleid. Concrete alternatieven missend, heeft het erg weinig tastbare correcties geboden, met als resultaat dat hun “anti-autoritarisme” zo leeg is als de hedendaagse vluchtige kreten tegen “technocratie”, “consumentisme” en “politiek”.

Deze politieke leegte heeft in feite de anarchistische overtuiging tot decentralisatie niet minder problematisch gemaakt dan de Marxistische overtuiging tot centralisatie. Sterker nog, anarchisten hebben wel vele utopische visies naar voren geschoven, maar erg weinig praktische organisatorische alternatieven. Het verwarren van de staat met bestuur of zelfs met macht op zich is gevaarlijk misleidend en maakt het anarchisme een bedrieglijk “alternatief” voor een radicale beweging tegenwoordig. De anarchistische kritiek op gecentraliseerde macht is zeker welkom en noodzakelijk, maar we moeten niet meegaan in het verafschuwen van macht op zich. Nog steeds weigeren anarchisten meestal juist het deelnemen in de strijd voor bevolkingsmacht. Algemeen gesproken, proberen zij “vrijplaatsen” en “autonome zones” binnen het kapitalistische systeem en buiten de tentakels van de staat te creëren. (13) Ondanks dat het anarchisme zich regelmatig verzet tegen definiëring (het heeft vele en enorm tegenstrijdige vormen), trachten anarchisten meestal collectieven, affiniteitsgroepen en vrijwillige belangengroepen op te richten met als richtsnoer antiautoritaire en mutualistische principes. Zulk soort groepen zouden geleidelijk groeien door middel van bewustmaking en de kracht van het voorbeeld. In deze communitaristische visie wordt er verwacht dat vele kleine ondernemingen onafhankelijk van de massasamenleving functioneren, zich gestaag verspreiden in alle sferen van de samenleving en op den duur zich voldoende vermeerderen om alle vormen van onderdrukking, inclusief de staat, te vernietigen. Veel anarchisten uiten ook de noodzaak voor een soort commune, maar zij hebben geen ideeën over hoe

deze communes georganiseerd zullen worden, of wat voor vormen van vrijheid het zal aannemen. (14) Meer in het algemeen weten zij niet hoe we van een samenleving doorvlochten met hiërarchieën klassen naar een volledig bevrijde samenleving komen. Daarom komen hun “antiautoritaire” alternatieven, algemeen gesproken, neer op veranderingen in persoonlijke houdingen en levensstijlen. En als we het hebben over het initiëren van een overgangperiode hebben ze meestal helemaal geen duidelijke strategieën. Zoals Bookchin heeft laten zien heeft het anarchisme bewezen uitermate onbekwaam te zijn in het zich bevrijden van de verering van de individuele autonomie, ook al is geen mens ook honderd procent autonoom: we zijn allemaal producten van zowel onze adolescentie en onze sociale omgeving als van de gemeenschappelijke geschiedenis en culturele erfenis van de mensheid zelf.

Door vast te blijven houden aan autonomie, vrijheid van alle vormen van bestuur en consensusmethoden om gezamenlijke besluiten te nemen, voeden anarchisten de hedendaagse mystiek die rond het “soevereine individu” hangt. Een consistente radicale focus zou eigenlijk moeten liggen op de sociale vormen die assertieve, logisch denkende en ethische individuen mogelijk maken. De reden waarom communalisten onze focus ligt op de gemeente is juist omdat het geherstructureerd en communaal verbeterd kan worden. Juist in gedemocratiseerde en gesocialiseerde gemeentes kunnen we een werkelijk menselijke samenleving verwezenlijken en sociaal belangrijke diensten zoals zowel onderwijs, gezondheidszorg en defensie als de productie en distributie uitvoeren, terwijl we het primaat van de bevolking cultiveren. Wanneer belangrijke publieke diensten gecontroleerd worden door burgers in een publieke sfeer, zullen ze niet zo gauw geperverteerd worden door een verlangen naar winst of door persoonlijke belangen die inherent zijn aan bureaucratieën.

Een Communalistische Samenleving

In de hedendaagse gemystificeerde wereld, met haar enorme en ver van mensen verwijderde instituties, is de behoefte om de samenleving te decentraliseren naar een menselijke maat acuut. Zo'n decentralisatie is niet alleen noodzakelijk om een directe democratie mogelijk te maken, maar is ook een dringende sociale en ecologische behoefte geworden. Een menselijke maat zal noodzakelijkerwijs een gemeentelijke maat zijn, omdat het slechts de gemeentes zijn, die, door zowel hun grootte als hun intimiteit, de mogelijkheid bieden om werkelijke, menselijke gemeenschappen te belichamen. Hier kunnen mensen zichzelf besturen zonder onderworpen te worden aan een ver van de mensen verwijderde staat en kunnen ze economische zaken regelen zonder een roofzuchtige markt. Door hun voornaamste aandachtspunten te richten op het herstructureren van gemeentes, strijden Communalisten inderdaad om werkelijke gemeenschappen te creëren die het mogelijk maken om onze specifiek menselijke kwaliteiten volledig tot bloei te laten komen en ze te institutionaliseren. Deze gemeenschappen zullen inderdaad meer zijn dan de som van hun burgers, sterker nog, zij zullen echt gepolitiseerde gemeenschappen vormen die burgers bezielen met waarden, hoop en vastberadenheid – dit in schril contrast met de dagelijkse trivialisering van burgers door het hedendaagse “politieke” systeem. In een Communalistische samenleving zullen alle bewoners aangemoedigd worden om actieve politieke deelnemers te worden. Verre van dat dit een statisch “einde van de geschiedenis” zou zijn, zal zo'n systeem van gemeentelijk bestuur logischerwijs zichzelf continu proberen te perfectioneren door het bewuste werk van haar burgervergaderingen. De meest rationele vormen van sociale organisatie zullen altijd die vormen zijn, die onze meest menselijke kenmerken tot uitdrukking brengen.

De noodzaak tot het decentraliseren van de samenleving tot een heuse menselijke maat en het weer oprichten van een publieke sfeer is vaak genegeerd door radicale activisten met beperktere politieke doelen. Radicale stromingen zijn zwaar verzwakt door pogingen om mensen uitsluitend op basis van hun particuliere identiteit, vooral economische (klasse) status, maar ook hun biologische of zelfs subculturele status, te mobiliseren en machtiger te maken. Door het blijven gebruiken van reductionistische noties van biologische of economische – oftewel niet universeel menselijke – karakteristieken als onze definiërende kwaliteiten, conformeren deze benaderingen zich aan een vervreemde en gefragmenteerde samenleving. (15) Met het bekritisieren van identiteitspolitiek willen we niet ontkennen dat veel mensen systematisch uitgesloten zijn van een fatsoenlijk en bevredigend leven. Biologische en economische factoren spelen overduidelijk een

sleutelrol in de onderdrukkingen die bestaan in de tegenwoordige maatschappij en belangrijke sociale strijd zal uitgevochten moeten worden om het mogelijk te maken dat gemarginaliseerde sociale groepen volledig kunnen meedoen in het politieke leven. Het politiek machtig worden en sociale bevrijding beïnvloeden elkaar wederzijds. Radicalen moeten zich actief inzetten voor het verbeteren van de omstandigheden van gemarginaliseerde sociale groepen, maar zij moeten ervoor waken dat specifieke onderwerpen het zicht ontnemen op onze gezamenlijke menselijke toekomst, die ten grondslag licht aan onze biologische, economische en subculturele identiteiten.

In tegenstelling tot de hedendaagse samenleving, waar individuen geleerd wordt egocentrisch en egoïstisch te zijn en sociale groepen onophoudelijk tegen elkaar worden opgezet, zal een rationele samenleving, door haar instituties en cultuur, solidariteit en menselijkheid bevorderen. Het zal bewust de politieke gemeenschap cultiveren door actief burgerschap, wat het redelijke “politieke” (civic) wezen vol van zelfvertrouwen tot gevolg heeft, wiens partner de zorgzame en inlevende mens is. (16) Het burger zijn vult het mens zijn aan en verrijkt het. Het burgerschapsideaal overstijgt onze verschillende biologische identiteiten en maakt ons machtig als politieke wezens. Inderdaad, door burgerschap kunnen de leden van een bepaalde gemeente parochialisme overstijgen en een gemeenschappelijke identiteit ontwikkelen, een tolerantie die geen geografische grenzen en een gepassioneerde toewijding aan het algemeen goed kent. (17)

De historische opkomst van de stad tijdens de “urbane revolutie” (die misschien wel fundamenteeler was dan de er aan voorafgaande agrarische revolutie) had verstrekkende gevolgen voor het sociale leven. De stad verschaftte een ruimte die open stond voor vreemdelingen – iets wat niet bestond in tribale samenlevingen, gebonden als hun leden waren aan hun eigen afstamming en gebonden als hun wereldbeeld was aan mythische kosmologieën. De stad definieerde iemands plaats in de samenleving steeds meer naar de plek waar men woonde en naar het soort werk wat men deed, waardoor het mogelijk werd dat er stap voor stap een zelfbewuste burgerij opkwam. De stam of clan waren niet langer meer de fundamentele sociale eenheid. Met de stad zette de mensheid een kwalitatieve stap weg van de quasi-dierlijke banden, die tribale gemeenschappen definieerden, naar werkelijk sociale instituties en culturele banden. Nieuwe culturele en economische verhoudingen duwde de betekenis van biologische categorisaties naar een secundaire plaats (zonder ze ooit echt af te schaffen, zoals men ziet bij de enorme ongelijke verdeling van macht, rijkdom en status die de beruchte categorieën gender, leeftijd en etniciteit tegenwoordig vergezellen). Burgerschap dat zich niet langer uitstreckte volgens bloedlijnen, maar volgens territoriale lijnen, maakte de eenheid van de mensheid als mens mogelijk, wat later werd uitgedragen door universalistische religieuze leren en universele wetten. Mensen konden bijeen komen, als mensen, om collectief besluiten te nemen over politieke zaken. Burgerschap is de politieke concretisering van humanitas – het ideaal van een gemeenschappelijke menselijke identiteit.

In dit proces brachten de steden een nieuwe publieke sfeer voort die duidelijk civiel en in toenemende mate politiek was. De publieke sfeer bestond nu uit fora en arena's waarin burgers elkaar ontmoetten, debatteerden en uiteindelijk besluiten namen over de gedeelde onderwerpen in hun gemeenschappen. In deze publieke sfeer kreeg dialoog een nieuwe centrale positie in het politiek bewustzijn, waarmee hopelijk het meest redelijke argument de overhand krijgt, daarmee besluitvorming te verlossen van haar oude mythische en religieuze elementen. De creatie van politiek (gedefinieerd als face-to-face democratisch zelfbestuur, te onderscheiden van de puur sociale vormen van productie en socialisatie die eraan voorafgingen en met deze politiek samenwerkten en het staatsbestuur dat de politiek later zou perverteren) was de culminatie van de verschuiving richting werkelijk civiele gemeenschappen. Dit proces is goed zichtbaar in de Atheense polis van de vijfde eeuw voor Christus. Hier waren burgers erg trots op het feit dat ze allemaal in staat waren om zichzelf te besturen door actief burgerschap. Ondanks haar serieuze tekortkomingen als een democratische samenleving voor wat betreft haar behandeling van vrouwen, slaven en vreemden, blijft de Atheense polis en blijven andere voorbeelden belangrijke bronnen van inspiratie als het gaat over instituties en culturen die een face-to-face democratie kunnen koesteren. Een Communalistische maatschappij zal gebouwd zijn op een opgeleefde publieke sfeer, die tegenwoordig latent aanwezig is in alle dorpen, steden en wijken, en zal die verfijnen door het creëren van een confederalistisch politiek raamwerk waarin deze publieke sfeer tot bloei kan komen en zal ontwikkelen op grote schaal.

Door het heroprichten van een directe democratie proberen wij de vestiging van een rationele samenleving te initiëren, wat noodzakelijkerwijs een lang proces is. Een Communalistische samenleving zal rationeel zijn zover het de principes van menselijkheid en burgerschap weet te institutionaliseren. De mate waarin we onze menselijke potenties actualiseren zal altijd de doorslaggevende standaard zijn om de ontwikkeling van het sociale leven te beoordelen. Alhoewel geworteld in de ontluikende neiging naar subjectiviteit, complexiteit en complementariteit die we waarnemen in de eerste natuur, of wat eigenlijk gedefinieerd kan worden als de biologische evolutie, moeten we ons richten op de geschiedenis zelf om de meest vruchtbare prestaties te vinden op het gebied van ethiek, kunst, vrijheid en zekerheid. Idealen van communes, democratie en solidariteit zijn afgeleid uit het ontvouwen van onze sociale geschiedenis, als terugkerende, nog onvervulde potenties, die wijzen op een menselijkere toekomst. (18) Communalisten trachten bij te dragen aan hun actualisatie door het oprichten van een samenleving die onze grootmoedigste menselijke kwaliteiten koestert.

In een rationele samenleving zal het economisch leven uitsluitend geleid worden door morele en ecologische perspectieven. De fundamentele eis, dat alle burgers zullen bijdragen aan het algemeen welzijn naar gelang hun talenten en goederen zullen ontvangen van de gemeenschap naar gelang hun behoeften, zal aan de grondslag liggen van elke economische ontwikkeling. Zoals Marx en andere socialistische theoretici hebben duidelijk gemaakt: geen prekapitalistische economie was zo ondergeschikt aan marktcontrole als de huidige economie – en in een rationele samenleving is voor de markt beslist geen ruimte. Productie- en distributiekwesties zullen dus ophouden, zoals verondersteld wordt. deel uit te maken van de “amorele” discipline van het analyseren van de verschuivingen op de markt voor winstgevendende doeleinden en de eindeloze zoektochten voor mogelijke gebieden voor kapitaalexpansie. Integendeel, economie zal een zaak van ethische overwegingen worden, met name het ontwikkelen van productiekrachten voor het algemeen goed – daarin ecologische overwegingen meenemend – om zo een eind te maken aan de schaarste en de levensstandaard voor allen te verhogen. En ook om het bewustzijn van de burgers wat betreft de collectieve materiële verantwoordelijkheden te verhogen om daarmee de mensheid van een onderdrukkend “rijk der schaarste” naar een “rijk der vrijheid” te brengen. Om dit proces richting een ethische economie goed te laten verlopen, moeten we het economisch leven proberen te politiseren: de economie onder directe controle van de bevolking plaatsen en uiteindelijk alle sociaal noodzakelijke hulpbronnen en productiemiddelen municipaliseren.

Communalisten trachten een stabiel institutioneel raamwerk te creëren voor een confederalistische democratie en een ethische economie. Toch verklaart een analyse van de praktische functies van sociale structuren niet hun geist, net zo min als autopsie het mogelijk maakt de mentale toestand van een mens te verklaren. Het lijkt misschien makkelijk om over een samenleving na te denken als een verzameling functies en praktijken in een puur instrumentele manier en vele radicalen schijnen dit te doen wanneer ze het onrecht van de huidige sociale orde openlijk afkeuren gelovend dat simpele mechanismen zoals nieuwe progressieve ondernemingen, meer referenda, of verhoogde staatscontrole over bedrijven de schade die door de kapitalistische globalisering wordt veroorzaakt zal verminderen. Verstrikt als ze zitten in de marktsamenleving, wijzen ze niet op de fundamentele wegen die uit onze huidige materiële en culturele misère leiden. Een maatschappij is meer dan een constellatie mechanische arrangementen: zij moet pogen zin te geven aan haar burgers en de wereld, iets waar de hedendaagse samenleving ellendig genoeg niet toe in staat is. Een communalistische samenleving, of zelfs: elke sociale structuur, is niet meer waard dan de waarden, die zij tracht te koesteren onder haar burgers en de hoop die ze overbrengt op haar jongeren.

Alle samenlevingen, vanaf de eerste tribale groepen tot aan de meest geavanceerde kapitalistische landen, hebben bewust en onbewust nieuwe generaties opgeleid in hun bestaande gebruiken, rituelen, wijsheid en waarden. Alle samenlevingen hebben overduidelijk hun leden gesocialiseerd. De oude Atheners creëerden niet alleen verfijnde democratische instituties als de ekklesia, oftewel burgerbijeenkomst, maar vormden ook bewust hun burgers om bekwame politieke actoren te worden. Het begrip paideia, het levenslange vormingsproces van het cultiveren van de publieke persoonlijkheid van de Atheense burgers, was even fundamenteel voor de Griekse democratie als de agora, oftewel het publieke plein, en de ekklesia. Publieke verantwoordelijkheid en een collectieve identiteit werden verder gevoed door zowel burgerfestivals en religieuze rituelen, als

door haar gewapende burgerdetachementen die het hoplietenleger en de door burgers bemande marine vormden. Op een bepaalde manier kunnen we elke Atheense institutie als onderwijzend begrijpen. Het Atheense ideaal van ronde, bekwame en zelfverzekerde burgers steekt in schril contrast af bij het verbleekte begrip kiezers in moderne natiestaten. Elke strategie voor het bereiken van een echte democratie moet tegenwoordig strategieën voor het heroprichten van moderne equivalenten van het aloude ideaal paideia bevatten. Het toekomstige systeem van Communalistische democratie zal de participatie van haar burgers in alle politieke instituten koesteren en daarmee, door praktische democratische ervaring, hen democratische ideeën en wederzijdse verantwoordelijkheid leren. Ons doel is niet slechts nieuwe instituties te creëren, maar ook burgers die volledig kundig zijn om deze democratie te bevolken en haar vitaliteit te bevorderen. In een rationele samenleving zullen burgers worden onderwezen in democratische politiek en menselijke solidariteit, in collectieve plichten en persoonlijke integriteit, als ook in een ecologisch bewustzijn, dat onze juiste plaats in de natuurlijke wereld naar behoren erkent.

Een reharmonisering van de verhouding van de samenleving met de natuurlijke wereld is een oproep tot gezond verstand, in tegenstelling tot wat sommige invloedrijke elementen in de ecologische beweging schijnen te denken. Antihumanistische tendensen claimen vaak dat mensen slechts parasieten zijn op de “natuurlijke wereld” en zich als nederige leden van een “biosferische democratie” of de “raad van alle wezens” zouden moeten beschouwen. Menselijke arrogantie en beschaving, zo wordt gesteld, hebben onze deerniswekkende ecologische ontwrichtingen veroorzaakt. De oplossing, die wordt voorgesteld, is dat mensen hun specifiek menselijke kwaliteiten zouden moeten negeren en een passieve onderschikking aan de “natuurwetten” moeten accepteren. Maar, zoals Bookchin al herhaaldelijk heeft bewezen, is het probleem niet dat mensen te beschaafd zijn, maar juist dat ze niet beschaafd genoeg zijn. Kapitalistische bedrijven en staatsindustrieën mogen claimen menselijke belangen en vooruitgang te vertegenwoordigen, wanneer ze de biosfeer aan het vernietigen zijn, maar deze claims zijn volslagen onjuist, net als de biocentrische claims dat het mensen op zich (en hun waarden) zijn, die de wereld aan het verwoesten zijn. Laten we er niet omheen draaien: zowel mensen als de niet-menselijke natuur lijden enorm door kapitalistische uitbuiting, en toch is het, ondanks vele obstakels, zeker mogelijk om een ecologische samenleving te creëren. De pogingen van de diepte ecologie om het Prometheüsiaans humanisme te vervangen door een rustiek “ecologisch bewustzijn” en een voorgeschreven terugkeer naar de waarden van een oertijd is net zo gevaarlijk als de hedendaagse pogingen om de roofzuchtige kapitalistische praktijken te legitimeren.

Een rationele samenleving daarentegen, zou een cultuur creëren, waarin onze uniek menselijke eigenschappen zoals empathie, rationaliteit en ethiek ten bate van de natuurlijke en sociale evolutie worden ingezet. De potentialiteit voor het bestaan van zo’n cultuur wordt ontzegd door zowel de bestaande maatschappij, als de mystieke ecologen. De weg naar een ecologische samenleving leidt voorwaarts en Communalisten trachten menselijke gemeenschappen zo goed als mogelijk in harmonie brengen met de natuurlijke wereld, daarbij een gebalanceerde sociale ecologie uit te dragen, uiteindelijk tot een punt waar de tegenstelling tussen de samenleving en de natuurlijke wereld grotendeels is opgeheven door een complementaire verhouding tussen beide. In een Communalistische maatschappij zullen confederale netwerken van gedemocratiseerde gemeentes zoveel mogelijk creatief met elkaar verweven worden, al naar gelang de ecologie van de regio waarin zij zich bevinden.

Mooie woorden zouden echter niet moeten toestaan de moeilijkheden te verhullen, die ons te wachten staan bij het bereiken van zo’n samenleving. Onze gedemocratiseerde gemeenschappen zullen uiteindelijk niet bereikt worden door overtuiging en goede bedoelingen. Radicalen moeten voorbereid zijn zich in de strijd te mengen om de bestaande gemeentes machtiger te maken, zodat gewone vrouwen en mannen de macht kunnen hebben om te beslissen over het lot van hun samenleving.

Het bouwen aan een Communalistisch Alternatief

Oproepen tot een “nieuwe politiek” en tot specifieke initiatieven om basisdemocratie uit te breiden hebben vaak geleden onder een gebrek aan duidelijkheid voor wat betreft zowel hun analyses, als hun geschreven voorstellen. We moeten krachtig duidelijk maken, wat de structuren zijn, die nodig

zijn voor het verrijzen van een werkelijke democratie en antwoorden naar voren brengen op de machtsvraag. Nieuwe democratische instituties moeten zich aan elkaar hechten door een nieuwe confederale grondwet, die duidelijk de rechten en verantwoordelijkheden in een gemeentelijke confederatie uiteenzet. We moeten bewust onze voorgestelde nieuwe democratie structureren om zowel in haar educatieve rol als haar praktische vermogen om te functioneren succesvol te zijn.

Er zijn geen andere middelen, waardoor mensen de loop van de sociale ontwikkeling vorm kunnen geven, dan die, die de macht in handen van de gehele bevolking leggen. Een nieuwe bestuursvorm, een collectief georganiseerde bevolkingsmacht, zou de staat en het kapitalisme moeten vervangen. En als we zo'n bevolkingsmacht willen organiseren, moeten we verduidelijken hoe dat bereikt kan worden. Veel goedbedoelende maar naïeve radicalen schijnen te geloven, dat als we macht wijd verspreiden, zodat we een zogenaamde minimale staat, markt op kleine schaal en beperkte verdeling van macht over verschillende bevolkingsinstituties hebben, we een adequaat politiek alternatief zullen hebben opgericht. Maar deze nieuwe radicale structuren zullen uiteindelijk gemarginaliseerd en geabsorbeerd worden door de sterke antidemocratische neigingen van de staat en de markt. Elk geloofwaardig alternatief moet gericht zijn op het uitdagen, confronteren en uiteindelijk vervangen van het schijnbaar overmachtige kapitalistisch systeem, in al haar verschillende verschijningen. Macht moet ergens liggen, en Communalisten staan er resoluut op dat die niet in raden, comités, collectieven, of staten ligt, maar dat macht in gemeentelijke bevolkingsvergaderingen moet blijven, omdat hier de meest directe vorm van democratie mogelijk is.

De strijd voor controle over de sociale ontwikkeling gaat steeds door en we moeten niet toelaten dat zeer reële, alhoewel vaak verdeckte, spanningen worden bedekt met de mythe van een "pluralistische" benadering, daarmee alle goede bedoelingen op gelijke voet plaatsend. We kunnen niet de reële verschillen in beleid en praktijk, die naar boven komen, in de bevolkingsvergaderingen onder tafel schuiven. Communalisten doen actief mee in het politieke leven en de sociale strijd, daarmee werkend met initiatieven om de bevolkingsmacht uit te breiden. Dat hebben revolutionairen eeuwenlang gedaan, alhoewel niet altijd zo consistent: de eis van de Bolsjewieken voor arbeidersraden in de zomer van 1917, bijvoorbeeld, is sterk in tegenspraak met de genadeloze centraliseringsinspanningen van de Bolsjewistische partij nadat zij de staatsmacht in handen had gekregen, om haar controle aan alle instituties aan de basis op te leggen. Gelijk na de Februarirevolutie liepen de spanningen tussen Kerensky's Voorlopige Regering en de radicale inspanningen om nieuwe arbeiders-, boeren- en soldatenraden (soviets) te organiseren op, en die werden tijdelijk opgelost toen de Bolsjewieken de macht overnamen in oktober 1917. Daarbij ontstonden er nieuwe spanning tussen de soviets en de nieuwe Bolsjewiekendictatuur, die snel onder ogen moest worden gezien. Óf de een, óf de ander moest de beslissende macht hebben. Ongelukkigigerwijs waren de Russische revolutionairen niet in staat hun nieuw verworven vrijheid te verdedigen tegen de agressieve inbreuk erop door de Bolsjewistische Partij. Deze tragedie zou voornamelijk toegeschreven kunnen worden aan hun onvermogen om de machtskwestie op te lossen, oftewel om duidelijk te definiëren welke institutie – de soviets of de Partij – de politieke controle zou moeten hebben. Het verlies van macht van de soviets maakte de complete bureaucratisering van Rusland en later de Stalinistische manipulaties en verdraaiing van de gehele revolutionaire beweging in een nachtmerrie van goelags, partijdespoten en de NKVD mogelijk. De Spaanse anarchisten werden geconfronteerd met hetzelfde paradoxale dilemma in de opwindende Julidagen van 1936, toen zij eerst weigerden om de macht te nemen en arbeiderscontrole te institutionaliseren en slechts enkele maanden later opnieuw toen zij vier leidende cenetistas plaatsten in de liberale Republikeinse regering, daarmee al hun principes overboord zettend. (19) Deze tragische fouten deden de revolutionaire beweging de das om, lang voordat de Falangisten van Generaal Franco de militaire controle over Spanje in handen hadden gekregen. Doen net alsof macht op de een of andere manier in een vacuüm bestond en geloven dat door macht simpelweg te negeren de macht zou oplossen, bewees desastreus te zijn, aangezien de arbeiders systematisch onthouden werden van de institutionele middelen voor het verdedigen van hun vrijheid. Gelukkig kunnen er lessen getrokken worden uit de geschiedenis, zodat we niet zijn "veroordeeld om die te herhalen" en een belangrijke les is, dat deze fatale dubbelzinnigheid over wie de macht zou hebben in het spoor van een revolutionaire opstand, niet zou worden mogen toegestaan.

Maar toch lopen we zelfs tegenwoordig nog tegen deze uitdaging aan, als resultaat van de

verwarring die rond de kwesties omtrent macht en democratie heerst in de nieuwe bewegingen tegen “globalisering”, vooral onder de meer anarchistische elementen, die vaak claimen dat macht op zich een “kwaad” is, dat afgeschaft zou moeten worden. Deze eis is niet zonder historische voorlopers in de anarchistische beweging. Zoals de Spaanse anarchosyndicalisten stelden; “Er is niet zoiets als revolutionaire macht, want alle macht is van nature reactionair.” (20) Zoals Bookchin heeft benadrukt, moet het feit onder ogen worden gezien dat macht een sociale realiteit is; het bestaat, het is tastbaar en het is geïnstitutionaliseerd. Macht berust ook ergens, het kan niet simpelweg op hetzelfde moment én gecentraliseerd én gedecentraliseerd zijn – er zal altijd een institutie zijn met de macht om politieke beslissingen door te voeren.

Communalisten streven ernaar om macht naar beneden, naar de gemeentes toe te trekken om het gelijkelijk onder de burgers te delen door middel van een libertair municipalistische politiek. Dat de hedendaagse gemeentes op de top van hun kunnen proberen de staat te kopiëren, en bijna nog erger, proberen de concurrerende bedrijven te imiteren, betekent niet dat zij niet radicaal hervormd, gedemocratiseerd en zelfs werkelijke communale eenheden zouden kunnen worden. Gemeentes hebben een andere geschiedenis dan de natiestaat – in feite gaan zij vooraf aan haar opkomst - en we moeten hun onvervulde potentialiteiten zien en deze uitbouwen. Het machtig worden van de bevolking kan alleen gebeuren, benadrukken we, door een grondige versterking en herstructurering van de gemeenschappen waarin mensen leven. Slechts gemeentes maken directe deelname van en controle over publieke zaken door burgers mogelijk; in feite kunnen mensen alleen machtig worden als burger, i.p.v. als “consumenten”, “kiezers”, “het electoraat”, of deelnemers in vluchtige opiniepeilingen, in gemeentes. Logischerwijs richt Communalistische politiek zich op het versterken van gemeentes en op het veranderen van hen in directe democratieën, om zo volledige burgercontrole te garanderen.

Het bereiken van communale macht mag in geen geval leiden tot regionale isolatie en parochiaal lokalisme. Open samenwerking moet de lokale of “bioregionale” grenzen opheffen en het vele beleid waarover door de verschillende gemeentes is besloten moet structureel gecoördineerd worden. Dit betekent niet, dat macht gecentraliseerd moet worden; als we confederale vormen van samenwerking ontwikkelen, kan macht welzeker op het niveau van de gemeentelijke bijeenkomsten blijven. Het maken van beleid is het exclusieve privilege van de gemeentelijke bijeenkomsten, terwijl het uitvoeren, de administratie, ervan gemakkelijk door raden en comités gedaan kan worden. De confederaties, die zelf lange historische wortels hebben, maken interregionale culturele uitwisseling, administratie, coördinatie en distributie van grondstoffen mogelijk. Een confederatie bestaat geenszins uit een staat of staatachtige vormen van organisatie, omdat een confederatie elk apparaat van systematisch geweld boven de mensen mist en omdat amateurs ten alle tijde de samenleving zullen besturen – confederale afgevaardigden zijn geheel verantwoording verschuldigd aan en herroepbaar door de bijeenkomsten die zij vertegenwoordigen en moeten alle besluiten aan de bevolkingsvergadering voorleggen voor hun toestemming, aanpassing, verandering, of afwijzing.

Logischerwijs staan wij, als Communalisten die werken voor gemeentelijke democratie en confederale vormen van bestuur, de municipalisering van de economie voor. Wil de politieke democratie werken en dus voldoende voorwaarden moet verzorgen voor gelijke deelname, moet de bevolking als geheel alle aspecten van de economische productie en distributie controleren. Libertair municipalisme roept op tot het plaatsen van fabrieken, werkplaatsen, land, behuizing en andere sociaal gezien belangrijke eigendommen onder gemeentelijke controle. Municipalisering wijkt aanzienlijk af van traditionele noties dat de economie geheel gecontroleerd zal worden door de arbeiders in raden en comités die op hun werkplekken gelokaliseerd zijn. Syndicalisme is gebaseerd op de idee dat vakbonden de kapitalistische klasse omver zouden moeten werpen door een algemene staking en de macht zullen grijpen. Communalisten zijn erg kritisch ten opzichte van archaische eisen voor arbeiderscontrole, maar zullen oprecht vechten om het privé-eigendom af te schaffen, de uitbuiting van arbeid te stoppen en de uiteindelijke overgang naar een ethisch economisch systeem te verzekeren. Een klassenstrijd tussen de loonarbeiders en kapitalisten bestaat zeker, maar voor de klasseloze maatschappij moet gestreden worden en gewonnen worden door machtig gemaakte burgers, die de volledige controle bezitten over het lot van de samenleving.

De Gemeentes van de Toekomst

De geschiedenis zit vol met opwindende communale instituties die dit project voor menselijke emancipatie mogelijk maken. Het is interessant om op te merken dat in de Europese geschiedenis revolutionaire verdedigers van burgervrijheden onveranderlijk *comuñeros*, *communards* of *communalisten* genoemd werden. Tijdens de tumultueuze late Middeleeuwen was Europa bezaaid met vrije steden, vaak aan elkaar gelieerd door sterke politieke en militaire liga's die daarmee de toendertijdse centralisatieinspanningen ondergroeven van de Karolische erfgenen, die bruut de opkomst van Europese natiestaten smeeden die direct ten koste gingen van de gemeentelijke vrijheden. Deze steden en dorpen claimden herhaaldelijk hun recht op onafhankelijkheid en confederatie in bloedige gevechten tegen edelen en monarchen. Zelfs vandaag de dag blijft het ideaal van de "Commune van communes" een latente dreiging voor de moderne natiestaten.

Om dit ideaal te koesteren en een Communalistische samenleving op te richten is een coherente verzameling ideeën onmisbaar. Elk serieus alternatief voor het kapitalistische systeem moet ook het ideologische obscurantisme bevechten dat meedrijft op de hedendaagse golf van cultureel barbarisme. Als Communalisten moeten we een ideologisch alternatief, een coherent geheel zijn en altijd verbonden zijn aan praktische politiek. Hoewel veranderende sociale omstandigheden en nieuwe politieke ervaringen de ideologie moeten beïnvloeden, rust dit ideologische alternatief op een aantal fundamentele principes die radicalen in woord en daad hardnekkig moeten verdedigen.

Een radicaal alternatief kan alleen werkelijkheid worden als het zowel een onderliggende ideologie, als een verantwoordelijke beweging heeft, die bereid is zich militant tegen alle vormen van onderdrukking, uitbuiting, en schending van mensenrechten te verzetten, en tegelijkertijd zal vechten voor nieuwe structuren die vorm kunnen geven aan sociale vrijheid. In deze strijd moeten radicalen bewuste strategieën voor het machtig maken van burgers ontwikkelen en uitdragen, terwijl zij zich met heel hun hart storten in gemeentelijke politiek.

Communalisme en haar libertair municipalistische politiek kan radicalen uit de reformistische doodlopende weg van Realpolitiek en vergeefse communautaire inspanningen leiden. We kunnen de samenleving niet veranderen door illegale straatfeesten te organiseren, door petitie te sturen aan politici, of door grote protestmanifestaties te houden. We moeten een nieuwe politieke organisatie opbouwen, waaraan een duidelijke richting wordt gegeven door duidelijke uitgangspunten en statuten, waarmee geprobeerd wordt om collectief het speerpunt voor grotere radicale bewegingen voor democratie en sociale veranderingen te verschaffen. Onze politieke praktijk moet proberen het sociale bewustzijn te verhogen en de meest relevante oplossingen aandragen voor onze huidige problemen. Zij moeten aan de mensen worden gepresenteerd door middel van een rijke schakering aan plannen, programma's, rapporten, campagnes en projecten. Communalisten doen actief mee in zowel bewegingen van onderop, publieke fora, radicale fronten en burgerinitiatieven als met de gemeentelijke verkiezingen – daarbij altijd probeerend om onze gemeentes te hervormen en de samenleving radicaal te veranderen. Als gevolg van onze Communalistische activiteiten hopen we te functioneren als een politieke voorhoede, continu probeerend om de gemeentes van de toekomst te bereiken.

Kapitalisme heeft niet de eer het beste te zijn wat de geschiedenis voortbrengt. Integendeel het functioneert als een tumor dat uiteindelijk zowel de samenleving als de natuur zal vernietigen, en tegelijkertijd al onze menselijke instituties en waarden verblekend. De gemeente biedt ons de belofte van een toekomst waarin we eindelijk helemaal menselijk kunnen worden. Het kapitalisme heeft zijn tijd gehad, het moet vervangen worden door een ecologisch, humanistisch en democratisch alternatief.

Noten

1. Dit artikel werd opgesteld door Eirik Eiglad en is gebaseerd op de ideeën van Murray Bookchin.

2. Ondanks de parlementaire verbondenheid aan neoliberal beleid, blijven staatsregulaties onontbeerlijke mechanismen om de instabiliteit van de markt in toom te houden en de sociaal-democratie zou dan ook een nieuwe revival kunnen beleven als economische crisis intensiveert, iets wat de groei van nieuwe bewegingen zoals ATTAC (*Association pour une Taxation des*

Transactions financières pour l'Aide aux Citoyens; Vereniging voor een belasting op financiële transacties voor de hulp aan burgers) laat zien.

3. Na de val van de Berlijnse muur herformuleerden leidende Europese Sociaal-Democraten hun politieke positie, waarin ze hun juiste plaats niet Links maar in het Midden definieerden, zoals te zien valt bij de "Third Way" van de Britse Tony Blair of het "Neue Mitte" voorgestaan door Duitslands Gerhard Schröder.
4. "En, weet je, er is niet zoiets als een samenleving. Er zijn individuele mannen en vrouwen en er zijn families." Deze quote komt uit een interview in *Woman's Own*, 3 October 1987, pp. 8-10.
5. Naomi Klein, "The Vision Thing," in *The Nation*, July 10, 2000, p. 21. Nadruk toegevoegd.
6. De eis voor een belasting op financiële transacties die, dankzij een redactioneel van Ignacio Ramonet in *Le Monde Diplomatique* in December 1997, bijdroeg tot de vorming van ATTAC.
7. Voor een overzicht van de ideeën van Murray Bookchin, zie *The Murray Bookchin Reader*, ed. Janet Biehl (London: Cassell, 1997) en *Remaking Society: Pathways to a Green Future* (Montreal: Black Rose Books, 1989). Voor de Communalistische politieke benadering, bekend als libertair municipalisme, zouden lezers vooral Bookchins *From Urbanization to Cities: Toward a New Politics of Citizenship* (London: Cassell, 1995), en Janet Biehls duidelijke uiteenzetting in *The Politics of Social Ecology: Libertarian Municipalism* (Montreal: Black Rose Books, 1997) moeten raadplegen.
8. Het moet geheel duidelijk zijn dat we commune gebruiken in de continentale betekenis van het woord als een gemeente (en als een potentieel voor een vrije politieke gemeenschap); niet in de betekenis van een coöperatief of collectief, oftewel een relatief kleine groep mensen die uitgangspunten en verantwoordelijkheden delen.
9. Het Communalistische ideaal heeft nooit bestaan in de geschiedenis, evenmin als socialisme, communisme, anarchosyndicalisme of, in haar "pure" vorm, kapitalisme.
10. Vanuit een dialectisch perspectief is het doel van revolutionaire organisaties te helpen om de vrije communes of gemeentes tot leven te brengen. Daarmee hun huidige staat als gelimiteerde politieke entiteiten te overstijgen, op te heffen. (Om met Hegel te spreken, de commune an sich moet niet gezien worden als een standaard voor revolutionaire eisen, maar we moeten haar logica doortrekken en daarmee haar werkelijke aard als een commune für sich herstellen. De commune an und für sich zal een bevrijde menselijke gemeenschap zijn.)
11. De intentie van de Sociaal-democratie was om hun staat te baseren op een meerderheid (in tegenstelling tot de Bolsjewieken) waardoor ze een fundamentele verandering van de bourgeoisstaat door zouden kunnen voeren, aangezien ze geloofden dat uiteindelijk de arbeiders de meerderheid zouden worden.
12. Een observatie die zeker niet ontkent dat er verschillende gradaties van centralisatie en staatsbestuur zijn.
13. Zelfs op het hoogtepunt van de Oktoberrevolutie waren de meeste Russische anarchisten verbazingwekkend genoeg niet bezig met praktische politiek. In plaats daarvan waren ze betrokken in het opbouwen van communautaire ondernemingen zoals de Moskou-collectieven (die uiteindelijk in 1918 bestormd werden door de nieuw opgerichte geheime politie, the Cheka). Dit gebrek aan politieke strategie had als gevolg dat veel anarchisten zich aansloten bij de Bolsjewieken.
14. Anarchistische gedachten over communes lopen sterk uiteen (de Spaanse anarchosyndicalistische CNT riep zelfs op tot economische of industriële communes), maar de eigenlijke vorm en inhoud van hun communes zijn hopeloos ongedefinieerd gebleven. Ondanks zijn bewondering voor de middeleeuwse vrije steden, was zelfs Peter Kropotkin niet in staat om dit libertaire ideaal duidelijk te definiëren, aangezien hij er een veelvoud aan betekenissen aan heeft gegeven in zijn geschriften.
15. Deze gebreken achtervolgen het vermoedende vast blijven houden aan een traditionele klassenanalyse, waarbij de focus ligt op de rol van het proletariaat bij het veroorzaken van ingrijpende sociale verandering. Vandaag de dag volgen enkel marginale sektes star deze formules, maar redelijk populaire radicale stromingen proberen ons nog steeds te overtuigen om strategieën te volgen om mensen machtig te maken als "producenten" en "consumenten". Sommigen presenteren zelfs gedetailleerde schema's voor het integreren van "verhoogde invloed" op "humanere" markttuitwisselingen.- een uitstekend voorbeeld van de enorme invloed kapitalistisch denken heeft op radicale theorie.
16. Het voorvoegsel civic beschrijft een connectie met een stad, dorp, of gemeente, niet alleen een onderscheid tussen deze en militaire of kerkelijke aangelegenheden. Zie *The New Oxford*

Dictionary of English, ed. Judy Pearsall (Oxford: Clarendon Press, 1998). Woorden als *civic*, *civil*, *citizen*, *city* en zelfs *civilization* hebben een gemeenschappelijke etymologische afkomst in het Latijnse concept *civitas*, een “verbond van burgers”, wat opnieuw suggereert dat steden – en niet staten – de werkelijke prikkels geven aan de ontwikkeling van politiek en burgerschap.

17. *Burgerschap* impliceert het actualiseren van onze menselijke potenties als politieke wezens en is daarom een universeel concept. Inderdaad maakt alleen een heropleving van burgerschap een werkelijke “globalisering van onderop” mogelijk, aangezien confederalisme en kosmopolitisme historisch gezien en logischerwijs verbonden zijn aan dit ideaal.

18. Dit essay probeert niet de rijke en vruchtbare grond te verkennen waarin de Communalistische ideologie is geworteld. Zie Murray Bookchin, *The Philosophy of Social Ecology: Essays on Dialectical Naturalism* (Montreal: Black Rose Books, 1995) voor een grondige introductie.

19. Het moet benadrukt worden dat de macht eigenlijk gegeven werd aan de CNT-FAI in juli 1936, eerst door de arbeiders die zich succesvol hadden verzet tegen de fascistische rebelle in Barcelona, die naar de anarchisten keken voor leiderschap en later door Lluís Companys, het hoofd van de Catalaanse staat, die netjes de CNT-FAI aanbod om haar eigen bestuur te vormen! Dit feit wordt onthuld in de meeste algemene werken over de Spaanse Revolutie, hoewel anarchistische auteurs meestal de weigering van Companys’ cadeau door de CNT-FAI bagatelliseren. Zie voor een interessante anarchistische uiteenzetting Agustín Guillamón, *The Friends of Durruti Group: 1937–1939* (Edinburgh and San Francisco: AK Press, 1996).

20. Dit citaat wordt gebruikt om deel 5 “Anarchisme in Actie” te introduceren in Peter Marshall, *Demanding the Impossible: A History of Anarchism* (London: Fontana Press, 1993), p. 429. De nadruk is toegevoegd.